

संत गाडगेबाबा अमरावती विद्यापीठ, अमरावती
कायम संलग्नित
(यवतमाळ जिल्हा विकास समिती, यवतमाळ द्वारा संचालित)

श्रीमती नानकीबाई वाधवाणी
कला महाविद्यालय यवतमाळ
शारीरिक शिक्षण विभाग
द्वारा सादर

लघु शोध प्रकल्प

महिलांच्या आहार विषयक सवयींवर
पोषण शिक्षणाचा प्रभाव

—: सादरकर्ती :-

प्रा.नितु जिवनराव शेंडे
शारीरिक शिक्षण विभाग
श्रीमती नानकीबाई वाधवाणी कला महाविद्यालय
धामणगांव रोड, यवतमाळ

महिलांच्या आहार विषयक सवयींवर पोषण शिक्षणाचा प्रभाव

पस्तावना:-

आहार शिक्षण:- आहार शिक्षणामुळे आहाराबाबत येणाऱ्या समस्या मुळापासून दूर करू शकतो. कुपोषणाचे एक प्रमुख कारण आहे ते म्हणजे अन्नविषयक अज्ञान आहारविषयक माहिती नसल्याने पैसा असूनही योग्य आहार घेतला जात नाही. म्हणून आज लहान मोठे, गरीब श्रीमंती, स्त्री, पुरुष अशा सर्वांनाच आहार शिक्षण देण्याची गरज आहे. भारतात भारतीयांच्या राहणीचा दर्जा, शिक्षणाचा दर्जा वाढविण्याचे प्रयत्न सरकार तर्फे व अन्य संस्थांतर्फे केले जात आहे. त्यासाठी वेगवेगळे कार्यक्रम हाती घेतले जातात. या सर्वांत आहार शिक्षण देण्याची नितांत आवश्यकता आहे.

वाढ आणि विकास:- वाढ आणि विकास सर्वसामान्यपणे होण्यासाठी सुयोग्य पोषण आवश्यक असते. कुपोषणामुळे केवळ शारीरिक वाढ व विकास नव्हे तर व्यक्तिच्या बौद्धिक क्षमतेवर तसेच आकलन शक्ती व वर्तनावर विपरीत परिणाम होतात. गरोदरपणात स्त्रीमध्ये कुपोषण आढळल्यास गर्भावर त्याचे वाईट परिणाम होतात. जसे की मृत अपत्याचा जन्म अपु-या दिवसाचे मूल, पूर्ण दिवसाचे पण अपरीपक्व वाढीचे मुल इ. बालपणीच्या पूर्वार्धात कुपोषणामुळे शारीरिक व मानसिक वाढ मंद होते. अशी बालके फार हळुहळु वाढतात. ठराविक कालावधीत बालकांच्या शारीरिक व मानसिक वाढ व विकासाने थांबलेली आढळते. अशी मुले शाळेतल्या अभ्यासातही मागे पडतात. प्रौढांमध्ये देखील सुयोग्य आरोग्य आणि कार्यक्षमता टिकवण्यासाठी चांगल्या पोषणाची आवश्यकता असते. थोडक्यात आपणास असे म्हणता येईल की पोषणाचे बरे वाईट परिणाम माणसाच्या आयुष्यावर जन्मापासून मृत्यू पर्यंत होत असतात.

महिलांचे आरोग्य सामान्य आहाराच्या सेवनावर अवलंबून असते आणि शारीरिक, सामाजिक आणि मानसिक वाढ आणि विकासासाठी पुरेशी ऊर्जा आणि पोषक तत्वे असलेल्या अन्नाची तरतूद आवश्यक आहे. महिलांच्या वयाच्या विविध टप्प्यावर, प्रथिनांची जास्तीत जास्त आवश्यकता असते. वाढलेली शारीरिक हालचाल, खाण्यापिण्याच्या चुकीच्या सवयी उदाहरणार्थ मासिक पाळी, गर्भनिरोधक गोळ्या वापरणे आणि गर्भधारणेमुळे अपर्याप्त पोषणाचा संभाव्य धोका वाढतो.

आहार शिक्षण सुरुवात-

शाळेपासूनच आहार शिक्षण देण्यास सुरुवात करावी. आहाराचे कार्य अन्नघटक प्राप्तीची साधने याबद्दल थोडक्यात माहिती द्यावी. प्रत्यक्ष ज्ञान हे केव्हाही दीर्घकाळ टिकणारे असते त्यामुळे त्यावर भर द्यावा उदाहरणार्थ कृती डबा खाणे डब्यात कोणता पदार्थ व किती आणला आहे. यावरून त्यात कोणते अन्नघटक आहेत, किती कॅलरी मिळतील, डबा खाण्याचे

फायदे अशी चर्चा करून प्रत्यक्ष ज्ञान देता येईल. महिला घरातील सर्वांसाठी आहार बनविते त्यामुळे तिला जर आहार शिक्षण दिले तर त्याचा लाभ संपूर्ण कुटुंबाला होईल. ती स्वतः स्वतःची गर्भावस्थेत दुग्धसृजन काळात मुलांचे संगोपन करताना आहार विषयक काळजी घेऊ शकेल. आणि होणाऱ्या बदल स्थायी स्वरूपाचा असतो त्यामुळे त्याला जास्त महत्त्व आहे आर्थिक दृष्ट्या विकसित राष्ट्रातील जनतेचे आरोग्य सुधारायला शिक्षण हे फार महत्त्वाचे आहे. मातांना मुलांचा आहार व आरोग्याचे महत्त्व काय व ते कसे राखायचे हे कळायला लागले. म्हणजे अर्ध युद्ध जिंकल्यासारखे आहे. ग्रामीण भागात मातांना शिक्षण देणे नवीन अन्नपदार्थांचे उत्पादन, पदार्थ टिकवणे याची मातांना माहिती देणे. सजीवांनी अन्न व पाणी घेऊन त्यांच्या वाढ व इतर सर्व कामासाठी वापर करणे या प्रक्रियेला पोषण म्हणतात आणि या कामासाठी उपयोगी पडणा-या अन्न घटकांना पोषकतत्वे म्हणतात. आपण खातो त्या विविध अन्नपदार्थांमध्ये ही पोषक तत्वे वेगवेगळ्या प्रमाणात असतात. आपल्या अन्नातील पोषकतत्वे खालीलप्रमाणे आहेत.

पोषक अन्न घटक

- 1 उष्मांक
- 2 प्रथिने.
- 3 जीवनसत्त्वे
- 4 क्षार
- 5 पाणी

संशोधन पध्दती:- प्रश्नावली व्दारे यवतमाळ शहारातील माळीपुरामधील 50 महिलांची माहिती गोळा करणे.

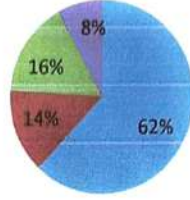
उद्देश:-

- 1 या संशोधनाचा उद्देश महिलांना पोषक आहार विषयक जागृती निर्माण करणे.
- 2 महिलांच्या आहारविषयक सवयी तपासणे.
- 3 महिलांचे आरोग्यविषयक माहिती गोळा.
- 4 यवतमाळमधील माळीपुरा येथील 50 महिलांच्या घेण्यात येणा-या आहारविषयक पोषक घटकांची माहिती प्राप्त करणे.

1 आपणास पोषण शिक्षण कसे प्राप्त झाले.

अनु क्र.	माहिती प्राप्त	महिला संख्या
1	जंगलवाडी	01
2	आरोग्य केंद्र	07
3	टेलिव्हीजन	08
4	मोबाईल	04
		एकुण 50

आपणास पोषण शिक्षण कसो प्राप्त झाले.

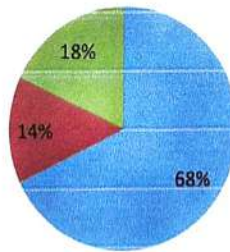

- अंगणवाडी
- आरोग्य केंद्र
- टेलिव्हिजन
- मोबाईल

2 आपण कशा प्रकारचे आहार घेता

अनु क्र.	आहाराचा प्रकार	महिला संख्या
1	शाकाहारी	34
2	मासाहारी	07
3	मिश्र	09
		एकुण 50

आहाराचा प्रकार

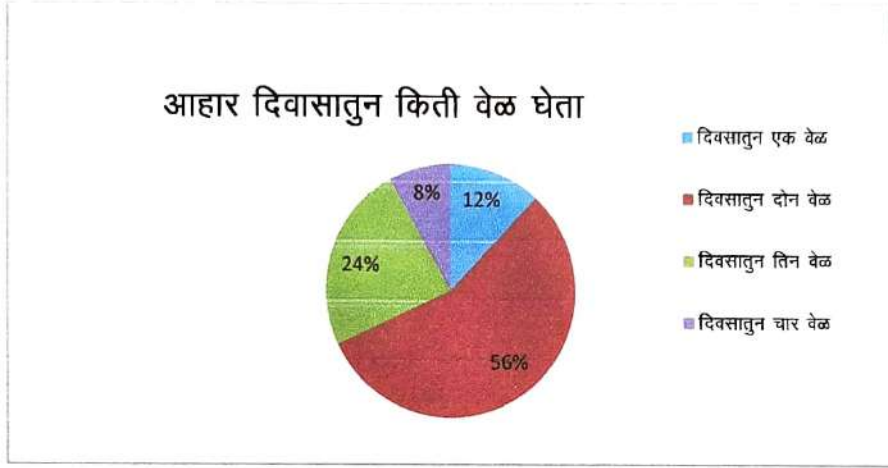

- शाकाहारी
- मासाहारी
- मिश्र

3 आहार दिवासातुन किती वेळ घेता.

अनु क्र.	आहार दिवासातुन किती वेळ घेता	महिला संख्या
1	दिवसातुन एक वेळ	06

2	दिवसातुन दोन वेळ	28
3	दिवसातुन तिन वेळ	12
4	दिवसातुन चार वेळ	04
	एकुण	50

निष्कर्ष:- यवतमाळ येथील माळीपुरामधील 50 महिलांना पौष्टिक आहार शिक्षण दिल्यानंतर त्यांच्या पोषक आहारामध्ये अनुकूल बदल दिसून आला. 50 महिलांपैकी 34 महिला शाकाहारी आहार घेतात. तसेच 7 महिला मासाहारी आहार घेतात व तसेच 9 महिला मिश्र आहार घेतात. सर्वेक्षणात असे आढळून आले कि 8 टक्के महिला केवळ दिवसातुन एक वेळा जेवण करीत असल्यामुळे त्यांचे स्वास्थ्य सुदृढ नाही. ज्या महिलांना पोषण शिक्षण अंगणवाडी मार्फत देण्यात आले त्या महिला सुदृढ आढळून आल्या. आहाराच्या सवयी सुधारल्या गेल्या कारण पोषण शिक्षण दिल्यानंतर जेवण वगळण्याची प्रथा लक्षणीयरीत्या कमी झाल्याचे दिसून आले. अशाप्रकारे, महिलांच्या पोषक आहारामध्ये अनुकूल आणि लक्षणीय बदल घडवून आणण्यासाठी पोषण शिक्षण हे एक प्रभावी उपाय आहे.

Chondhi, Maharashtra, India

F4WG+W3C, Chondhi, Maharashtra 445101, India

Lat 20.497693°

Long 78.12602°

Chondhi, Maharashtra, India

F4WG+W3C, Chondhi, Maharashtra 445101, India

Lat 20.497626°

Long 78.126079°

शुंदी

[जातीरि शिक्षण विभाग]

मो.नं. 9675432686

Email ID : shendenitutor@gmail.com

संत गाडगेबाबा अमरावती विद्यापीठ, अमरावती
कायम संलग्नित

(यवतमाळ जिल्हा विकास समिती, यवतमाळ द्वारा संचालित)

श्रीमती नानकीबाई वाधवाणी
कला महाविद्यालय यवतमाळ
अर्थशास्त्र विभाग
द्वारा सादर

लघु शोध प्रकल्प

आर्थिक साक्षरता
यवतमाळ ग्रामीण क्षेत्राच्या संदर्भात
एक सर्वेक्षणात्मक अध्ययन

—: सादर कर्ता :—

प्रा.डॉ. संजय बा. राचलवार

अर्थशास्त्र विभागप्रमुख

श्रीमती नानकीबाई वाधवाणी कला महाविद्यालय

धामणगांव रोड, यवतमाळ

आर्थिक साक्षरता — यवतमाळ ग्रामीण क्षेत्राच्या संदर्भात एक सर्वेक्षणात्मक अध्ययन

प्रा. डॉ. संजय बा. राचलवार

अर्थशास्त्र विभाग प्रमुख

श्रीमती नानकीबाई वाधवाणी कला महाविद्यालय,
यवतमाळ

प्रस्तावणाः—

आर्थिक संकल्पनांची माहिती व त्या माहितीचा वापर करण्याची क्षमता तसेच निर्णय घेण्यासाठी आणि समस्या सोडवण्यासाठी आर्थिक तर्क वापरण्याची क्षमता म्हणजे आर्थिक साक्षरता होय. व्यक्तींना त्यांच्या स्वतःच्या आर्थिक कल्याणाबाबत तसेच त्यांच्या समुदायाच्या कल्याण होण्याच्या दृष्टीने फायदेशीर निर्णय घेण्यासाठी ही आर्थिक साक्षरता आवश्यक आहे. यात अर्थव्यवस्था कशी कार्य करते, त्याचा व्यक्ती, व्यवसाय आणि सरकारांवर कसा परिणाम होतो, उत्पन्न, खर्चाचे मोजमाप त्यांचे फायदे इत्यादींची गणना आणि तुलना करणे, आर्थिक ट्रेड ओळखण्यात आणि अंदाज बांधण्यास सक्षम असणे, वैयक्तिक वित्त आणि बजेट कसे व्यवस्थापित करावे, आर्थिक डेटाचे संशोधन आणि मूल्यांकन कसे करावे, आर्थिक समस्या आणि त्यांचा समाजावर होणारा परिणाम याची जाणीव असणे, पैसा, बाजार, व्याजाचे दर, महागाईचा दर आणि आर्थिक धोरणांची भूमिका समजून घेणे, बचत, विमा, शेअर मार्केट, म्युच्युअल फंड, विविध आर्थिक प्रणाली आणि त्यांचे परिणाम समजून घेणे, व्यक्ती, व्यवसाय आणि सरकार अर्थव्यवस्थेशी कसा संवाद साधतात इत्यादी अनेक आर्थिक बाबींचा समावेश यात होत असून यासंबंधी कोणत्या घटकांची व्यक्तीला किती माहिती आहे यावर आर्थिक साक्षरतेचे स्वरूप अवलंबून आहे. सतत बदलणाऱ्या आर्थिक वातावरणात फायदेशीर निर्णय घेण्यासाठी हे एक महत्त्वाचे साधन आहे.

थोडक्यात आपल्या भौतिक कल्याणावर परिणाम करणाऱ्या आर्थिक परिस्थितींबद्दल लिहिण्याची आणि वाचण्याची तसेच आपल्या आर्थिक वातावरणाला आकार देणाऱ्या घटना समजून घेण्याची, चर्चा करण्याची आणि प्रतिसाद देण्याची आपली क्षमता म्हणजे आर्थिक साक्षरता होय. अगदी सोप्या शब्दात सांगावयाचे झाल्यास आपल्या उत्पन्नाचा आणि खर्चाचा मेळ घालून योग्य ठिकाणी गुंतवणूक करणे आणि कुवतीनुसार जोखीम घेऊन चांगला परतावा मिळवण्याचा प्रयत्न जो व्यक्ती करतो तो आर्थिक साक्षर होय.

देशातील आर्थिक साक्षरतेचे प्रमाण केवळ २३ टक्के असून महाराष्ट्रात विविध १३ शैक्षणिक संस्थांमध्ये विद्यार्थ्यांच्या आर्थिक शिक्षणासाठी “आर्थिक साक्षरता क्लब” ची स्थापना करण्यात आलेली आहे. या क्लबच्या माध्यमातून विद्यार्थ्यांना वेगवेगळ्या आर्थिक विषयांवर मार्गदर्शन करण्यात येते.^३ आय.एन.जी. (Internationale Nederlandan Groep - ING) या कंपनीने काही दिवसांपूर्वी वेगवेगळ्या दहा देशांमध्ये “वैयक्तिक आर्थिक साक्षरता” या विषयावर सर्वेक्षण अहवाल प्रसिद्ध केला, ज्यामध्ये वेगवेगळ्या देशांतील नागरिक कितपत आर्थिक साक्षर आहेत हे जाणण्याचा प्रयत्न केला होता. या सर्वेक्षणात जपान पहिल्या स्थानी तर भारत दुसऱ्या स्थानावर असल्याचे सांगितले यानुसार भारतीयांना आयुर्विम्याची चांगली माहिती आहे आणि ८४ टक्के भारतीय नागरिक आयुर्विमा घेऊ इच्छितात. इतर देशांतील हे सरासरी प्रमाण ५४ टक्के एवढे आहे. याचबरोबर आयुष्यात अचानक उद्भवणाऱ्या आर्थिक अडचणींचा मुकाबला करण्यासाठी ८७ टक्के भारतीयांकडे “Emergency Fund” आहे, इतर देशात ही टक्केवारी फक्त ३३ टक्के आहे. आशिया खंडातील लोकांना आर्थिक विषयांची चांगली जाण आहे, असेही या अहवालात म्हटले आहे. या अहवालावर मत व्यक्त करताना काही जणांनी टिप्पणी केली आहे, की हे सर्वेक्षण भारतातील महानगरांत आणि केवळ उच्चभ्रु नागरिकांत केले गेले आहे. हेच सर्वेक्षण भारतातील सर्व छोट्या-मोठ्या शहरांत केले असते, तर अहवालातील निष्कर्ष कदाचित भारतासाठी दिलासादायक नसते.^१ ही गोष्ट लक्षात घेवून उपरोक्त विषयावर शोध निबंध लिहीण्याची प्रेरणा संशोधकास मिळाली.

आर्थिक साक्षरता हे एक असे महत्त्वाचे क्षेत्र आहे जे सुजान नागरिक म्हणून व्यक्तींनी जाणून घेतले पाहिजे. आर्थिक साक्षरतेमुळे व्यक्तींचे आर्थिक ज्ञान, कौशल्ये आणि वृत्ती पुरेशा प्रमाणात सुसज्ज होतात. भविष्यात चांगले निर्णय घेण्याची, उत्पादक, ग्राहक, कर्मचारी, गुंतवणूकदार तसेच जबाबदार, आणि प्रामाणिक नागरिक म्हणून भूमिका निभावण्याची क्षमता निर्माण होते. सर्वच व्यक्ती परिपूर्ण आर्थिक साक्षर असू शकत नाही परंतु आर्थिक साक्षरता म्हणजे काय? किंवा त्याबद्दल थोडीफार माहिती जरी असेल तरी त्याला आर्थिक साक्षर आहे असे आपणाला म्हणता येईल. असे असले तरी भारतीय लोकसंखेचा विचार करता ती ग्रामीण व शहरी या दोन भागात वसलेली असून दोन्ही भागातील आर्थिक साक्षरतेचे प्रमाण सुद्धा वेगवेगळे असल्याचे दिसून येते. अशा परिस्थितीत ग्रामीण भागातील आर्थिक साक्षरतेचे स्वरूप कसे आहे हे जाणून घेण्याचा प्रयत्न या शोधनिबंधातून करण्यात आलेला आहे.

अध्ययणाची उद्दिष्टे:—

- १) ग्रामीण भागातील लोकांच्या उत्पन्न व खर्चासंबंधी असलेल्या माहितीचे अध्ययन करणे.
- २) ग्रामीण भागातील लोकांच्या जीवन विमा संबंधी माहितीचे अध्ययन करणे.
- ३) ग्रामीण भागातील लोकांच्या बचती संबंधीचे अध्ययन करणे.

गृहीतके:-

- १) ग्रामीण भागातील लोकांचे साक्षरतेचे प्रमाण फार कमी आहे.
- २) ग्रामीण भागातील लोक आपल्या उत्पन्न व खर्चासंबंधीच्या नोंदी ठेवत नाहीत.
- ३) ग्रामीण भागातील लोकांनी जीवन विमा काढलेला नाही.
- ४) ग्रामीण भागात बचतीचे प्रमाण कमी आहे.
- ५) ग्रामीण भागातील सर्वच लोक शासकीय योजनांचा लाभ घेतात.

अध्ययन पद्धती:-

वरील उद्दिष्टांच्या पूर्ती करिता व गृहीतकांच्या पडताळणी करिता यवतमाळच्या उत्तरेकडील भागात असलेले गळवा, करडगाव, दिघी, टाकळी या गावातील एकूण ३० व्यक्तींची दैव नमुना निवड पद्धतीच्या आधारे निवड करण्यात आली व त्यांच्या कडून अनुसूचीच्या माध्यमातून उत्पन्न, खर्च, बचत, आर्थिक अंदाजपत्रक इत्यादी काही निकषांच्या आधारे माहिती गोळा करण्यात आली व त्या माहितीच्या आधारे अध्ययन करण्यात आले. जानेवारी २०२४ या महिन्याच्या पहिल्या आठवड्यात ही माहिती गोळा करण्यात येवून अध्ययन करण्यात आले.

वर सांगितल्या ग्रामीण भागातील ३० व्यक्तींची दैव नमुना निवड पद्धतीने निवड करून अनुसूची च्या माध्यमातून माहितीचे संकलन करण्यात आले व टक्केवारीच्या प्रमाणात त्यांचे विश्लेषण पुढील लघुशोध निबंधात करण्यात आले आहे.

व्यक्तींचे शिक्षणानुसार वर्गीकरण :-

शिक्षण	संख्या	शे. प्रमाण
अशिक्षित	01	3 %
१ ते ४ पर्यंत	05	17 %
५ ते १२ पर्यंत	14	47 %
१२ वी च्या पुढे	10	33 %
एकूण	30	100 %

अनुसूचीच्या आधारे ग्रामीण भागातील ३० व्यक्तींची माहिती गोळा करण्यात आली व त्या ग्रामीण भागात ३ टक्के व्यक्ती अशिक्षित असल्याचे दिसून आले. ४ थी पर्यंत शिक्षण घेतलेल्या व्यक्तींचे प्रमाण १७ टक्के असल्याचे दिसून आले. ५ ते १२ वी पर्यंत शिक्षण घेतलेल्या व्यक्तींचे प्रमाण ३३ टक्के असून १२ वी च्या पुढे शिक्षण घेतलेल्या व्यक्तींचे प्रमाण ३३ टक्के आहे. याचा अर्थ शिक्षणाच्या बाबतीत ग्रामीण भागातील ९७ टक्के व्यक्ती शिकलेले आहे मात्र उच्च शिक्षणाच्या बाबतीत ते बरेच मागे आहेत असे दिसून येते.

उत्पन्न व खर्चाची नोंद ठेवणाऱ्या व्यक्तींचे प्रमाण

विवरण	संख्या	प्रमाण
होय	22	73%
नाही	08	27%
एकूण	30	100%
असल्यास		
लेखी	15	50%
अंदाजे	07	23%
एकूण		73%

उत्पन्न व खर्चाची नोंद ठेवण्याच्या संदर्भात ग्रामीण भागातील ७३ टक्के व्यक्ती आपल्या उत्पन्न खर्चाची नोंद करून ठेवतात तर २७ टक्के व्यक्ती उत्पन्न खर्चाची नोंद करीत नाही. त्यातील ५० टक्के व्यक्ती त्यांच्या उत्पन्न खर्चाची नोंद लेखी स्वरूपात तर २३ टक्के व्यक्ती त्यांच्या उत्पन्न खर्चाची नोंद अंदाजे स्वरूपातच करून ठेवतात.

जीवन विमाच्या संदर्भात

विमा	संख्या	प्रमाण
काढला आहे	07	23%
काढला नाही	23	77%
एकूण	30	100%

जीवन विमा काढण्याच्या संदर्भात अध्ययन केले असता असे लक्षात आले की ग्रामीण भागात जीवन विमा काढणाऱ्या व्यक्तींचे प्रमाण केवळ २३ टक्केच आहे तर ७७ टक्के लोकांनी जीवन विमा काढलेला नाही.

पैशाची बचत कुठे करता?

	संख्या	प्रमाण
घरी	12	40%
वित्तीय संस्था	07	23%
करीत नाही	11	37%
एकूण	30	100%

पैशाची बचत करण्याच्या संदर्भात ग्रामीण भागातील ६३ टक्के व्यक्ती हे पैशाची बचत करतात त्यातील २३ टक्के व्यक्ती हे त्यांच्या पैशाची बचत वेगवेगळ्या वित्तीय संस्थां (बँक, पोस्ट ऑफीस, SIP, म्युच्युअल फंड इ.) मध्ये करतात तर ४० टक्के व्यक्ती हे त्यांची बचत घरी किंवा स्वतः जवळच करून ठेवतात तर १७ टक्के व्यक्ती कसल्याही प्रकारची बचत करीत नसल्याचे दिसून आले.

शासकीय योजनेच्या लाभासाठी अर्ज केला काय?

	संख्या	प्रमाण
होय	14	46
नाही	11	37
संबंध नाही	05	17
एकूण	30	100%

विमुक्त जाती, विमुक्त जमाती, भटक्या जाती, भटक्या जमाती, इतर मागासवर्गीय इत्यादी मागासलेल्या लोकांच्या आर्थिक विकासाकरिता सरकारने वेगवेगळ्या योजना जाहीर केलेल्या आहेत तसेच काही योजना वेळोवेळी जाहीर करण्यात येतात त्याकरिता पात्र लोकांनी त्या योजनेचा लाभ घेण्यासाठी अर्ज करावयाचा असतो यासंदर्भात ग्रामीण भागात ८३ टक्के व्यक्ती या योजनेचा लाभ घेण्याकरिता पात्र असून ४६ टक्के व्यक्तींनी त्यासाठी प्रयत्न केलेला आहे तर ३७ टक्के व्यक्तींनी शासकीय योजनेचा लाभ घेण्याच्या दृष्टीने कोणताही प्रयत्न केलेला नाही तर १७ टक्के व्यक्ती शासकीय योजनेचा लाभ घेण्याच्या दृष्टीने पात्र नसल्याचे (खुल्या प्रवर्गातील असल्यामुळे) दिसून आले.

गृहीतकांची पडताळणी:

- १) ग्रामीण भागातील ३ टक्के लोक निरक्षर असले तरी उच्च शिक्षणाच्या बाबतीत ते बरेच मागे आहेत.
- २) ग्रामीण भागातील ५० टक्के लोक आपल्या उत्पन्न व खर्चाची लेखी नोंद ठेवत नाही
- ३) ग्रामीण भागातील ७७ टक्के लोकांनी जीवन विमा काढलेला नाही.
- ४) ग्रामीण भागातील केवळ २३ टक्के लोकच बचती करिता वेगवेगळ्या वित्तीय संस्थांचा वापर करतात.
- ५) ग्रामीण भागातील केवळ ४६ टक्के लोकांनी शासकीय योजनांचा लाभ घेण्याचा प्रयत्न केला तर ३७ लोक या बाबतीत उदासीन आहेत.

आपल्या स्वतःच्या आर्थिक व्यवहाराचे निर्णय अनेक जण इतरांवर सोपवतात. काही अपवाद वगळता यापैकी अनेकांना आपल्या पैशांची गुंतवणूक नक्की कशा प्रकारे होत आहे, याची पुसटशी कल्पनादेखील नसते. यामागील महत्वाचे कारण म्हणजे आर्थिक साक्षरतेचा अभाव! एका बाजूला आपली आर्थिक सुबत्ता तर वाढवायची आहेय परंतु दुसरीकडे त्यासाठी लागणारे अगदी मूलभूत ज्ञान घ्यायचे नाही, अशा कात्रीत सापडल्याने अनेक जण आर्थिक आघाडीवर चुकीचे निर्णय घेताना दिसतात. अध्ययन क्षेत्रातील परिस्थिती जवळपास अशीच असल्यासारखी दिसून येते.

संदर्भ:

1. <https://www.facebook.com/naviarthkranti/photos/a.997336800286433/1508450979175010/?type=3&rdr>
2. <http://www.alparambha.com/financial-literacy-club.html>
3. <https://files.eric.ed.gov/fulltext/EJ1158455.pdf>

Bahad

Dr. Sanjay B. Rachalwar

M. 9421805443

email - sanjaybrachalwar@gmail.com

अनुसूची

श्रीमती नानकीबाई वाघवाणी कला महाविद्यालय, यवतमाळ
अर्थशास्त्र विभाग

आर्थिक साक्षरतेचे स्वरूप

(यवतमाळ ग्रामिण क्षेत्राच्या संदर्भात एक सर्वेक्षणात्मक अध्ययन)

व्यक्तीचे नाव: .....

व्यवसाय :-

प्रवर्ग :- एस.सी./एस.टी./व्ही.जे./एन.टी./ओबीसी/ओपन

१) शिक्षण:- अ) अशिक्षित ब) १ ते ४ पर्यंत

क) ५ ते १२ पर्यंत ड) १२ वी च्या पुढे

२) वय :- अ) २० पेक्षा कमी ब) २० ते ३० क) ३० ते ४०

ड) ४० ते ५० इ) ५० ते ६० फ) ६० पेक्षा जास्त

३) साक्षरता म्हणजे काय? माहिती आहे :- होय/नाही/थोडीफार

४) साक्षरता व आर्थिक साक्षरता मधील फरक माहिती आहे? :-

होय/नाही/थोडीफार

५) आपल्या उत्पन्न व खर्चाची नोंद करता काय? :- होय/नाही

असल्यास :- लेखी/अंदाजे

६) जीवन विमा काढला आहे काय? :- होय/नाही

७) पैशाची बचत कुठे करता? :- घरीच/वित्तीय संस्था/करत नाही

अनुसूची

श्रीमती नानकीबाई वाघवाणी कला महाविद्यालय, यवतमाळ
अर्थशास्त्र विभाग

आर्थिक साक्षरतेचे स्वरूप

(यवतमाळ ग्रामिण क्षेत्राच्या संदर्भात एक सर्वेक्षणात्मक अध्ययन)

व्यक्तीचे नाव: .....

व्यवसाय :-

प्रवर्ग :- एस.सी./एस.टी./व्ही.जे./एन.टी./ओबीसी/ओपन

१) शिक्षण:- अ) अशिक्षित ब) १ ते ४ पर्यंत

क) ५ ते १२ पर्यंत ड) १२ वी च्या पुढे

२) वय :- अ) २० पेक्षा कमी ब) २० ते ३० क) ३० ते ४०

ड) ४० ते ५० इ) ५० ते ६० फ) ६० पेक्षा जास्त

३) साक्षरता म्हणजे काय? माहिती आहे :- होय/नाही/थोडीफार

४) साक्षरता व आर्थिक साक्षरता मधील फरक माहिती आहे? :-

होय/नाही/थोडीफार

५) आपल्या उत्पन्न व खर्चाची नोंद करता काय? :- होय/नाही

असल्यास :- लेखी/अंदाजे

६) जीवन विमा काढला आहे काय? :- होय/नाही

७) पैशाची बचत कुठे करता? :- घरीच/वित्तीय संस्था/करत नाही

संत गाडगेबाबा अमरावती विद्यापीठ, अमरावती
कायम संलग्नित

(यवतमाळ जिल्हा विकास समिती, यवतमाळ द्वारा संचालित)

श्रीमती नानकीबाई वाधवाणी
कला महाविद्यालय यवतमाळ
गृह—अर्थशास्त्र विभाग
द्वारा सादर

ग्रामीण प्रकल्प

आदिवासी महिला व मुलांकरीता
आयोजित विविध उपक्रम

—: सादर कर्ती :-

प्रा.डॉ. रश्मी प्र. गजरे
गृह—अर्थशास्त्र विभागप्रमुख
श्रीमती नानकीबाई वाधवाणी कला महाविद्यालय
धामणगांव रोड, यवतमाळ

Smt. Nankibai Wadhvani Kala Mahavidyalaya, Yavatmal
Subject:HOME-ECONOMICS

2024-2025

Breast Feeding Week Celebration

From 1 Aug to 7 Aug. 2023, Smt. Nankibai Wadhvani Kala Mahavidyalaya, Yavatmal, Home-Economics and Organised Breast Feeding Week at Jamdoh village (Kolam Pada) Dist.Yavatmal on Dt. 06-08-2024 with the help of Anganwadi Sevika Mrs. Rekha Kapile and helper Ashwini Dahifale. In this function Dr. R. P. Gajare, H.O.D. Home Economics, delivered lecture to lactating mother's on benefits and importance of breast feeding. Function is successfully organized with the help of Principal Dr. J. Chatur and B.A. Part I and B.A Part II Students.

R.P. Gajre
Dr. Prof. Rashmi P. Gajre
H.O.D Home-Economics

J. Ghatge
Dr. Jayant Ghatge
Principal
Smt. Nankibai Wadhvani
Kaka Mahavidyalaya
Yavatmal-445001

Smt. Nankibai Wadhvani Kala Mahavidyalaya, Yavatmal
Subject:HOME-ECONOMICS

NUTRITION WEEK (2024-25)

Home Economics Dept. organized Nutrition Week programme at Ugandapoor village. At Jamdoh date 01/09/2023 Nutrition awareness at Jamdoh pada. And same time given to tribal peoples about nutritional diet and guidance about cleanliness and hygienic methods of cooking. Distributed nutritional food to Anganwadi and primary school students.

Guided to pregnant and lactating mothers about diet. by Dr.Rashmi P.Gajre, HOD of Home Economics and Anganwadi sevika, Bansode Sir (Head Master Of ZP School). For this programme valuable guidance given by Principal Dr.Jayant Chatur . More than 11 B.A.1st year and IInd year students and 45 childrens participated in this programme.

Dr. Prof. Rashmi P. Gajre
H.O.D Home-Economics

Dr. Jayant Chatur
Principal
Smt. Nankibai Wadhvani
Kala Mahavidyalaya
Yavatmal-445001

Unnat Bharat Abhiyan Nutritional Food and cleanliness awarness at Karalgaon Anganwadi Center

Home Economics (2024-2025)

On the Dt. 30.11.24 Smt.N W.Wadhvani Kala Mahavidyala, Yavatmal Home-Economics Dept. organized a Guidance to Pregnant women on Nutritional Food and cleanliness at Karalgaon Anganwadi Center. And also distributed Nutritional food to Anganwadi students. Smt. Chabutai Bhojar Anganwadi sevika & helper Shila Ghodeswar helped to organize programme.

R.P.Gajre
Dr.Prof.Rashmi P. Gajre
H.O.D Home-Economics

mob - 9420834881

rpgajre21@gmail.com

Dr.Jayant Chatur
Principal

यवतमाळ जिल्हा विकास समिती यवतमाळ. द्वारा संचालित
श्रीमती नानकीबाई वाधवाणी कला महाविद्यालय, यवतमाळ

समाजशास्त्र विभागाद्वारे आयोजित

लैंगिक गुन्ह्यापासून बालकांचे संरक्षण कायद्याबाबत जनजागृती
**Awareness about The Protection of Children from Sexual
Offences Act (POCSO)**

स्थळ : गळव्हा ता. बाभूळगाव जि. यवतमाळ

दि. 29. डिसेंबर 2024

प्रमुख वक्ते - मा. अॅड. निलीमा जोशी (जिल्हा सत्र न्यायालय, यवतमाळ)

प्रा. डॉ. विशाखा डेरे

समाजशास्त्र विभाग प्रमुख

श्रीमती नानकीबाई वाधवाणी कला महाविद्यालय, यवतमाळ

श्रीमती नानकीबाई वाधवाणी कला महाविद्यालय, यवतमाळ

समाजशास्त्र विभागाद्वारे आयोजित

लैंगिक गुन्ह्यापासून बालकांचे संरक्षण कायद्याबाबत जनजागृती

Awareness about The Protection of Children from Sexual Offences Act (POCSO)

स्थळ : गळव्हा ता. बाभूळगाव जि. यवतमाळ

दि. 29. डिसेंबर 2024

यवतमाळ जिल्हा विकास समिती यवतमाळ. द्वारा संचालित श्रीमती नानकीबाई वाधवाणी कला महाविद्यालय, यवतमाळ येथील समाजशास्त्र विभागाच्या वतीने दि. 29. डिसेंबर 2024 ला बाभूळगाव तालुक्यातील गळव्हा येथे सांस्कृतिक भवन येथे लैंगिक गुन्ह्यापासून बालकांचे संरक्षण कायदा 2012 या विषयावर मार्गदर्शन कार्यक्रमाचे आयोजन करण्यात आले. कार्यक्रमाला प्रमुख मार्गदर्शक मा. अॅड. निलीमा जोशी जिल्हा सत्र न्यायालय यवतमाळ, चंदशेखर जांभुळकर सरपंच, गळव्हा, डॉ. कल्पना गोडघाटे, प्रा. वंदना इंगोले इ. मान्यवर उपस्थित होते.

समाजशास्त्र विभागाद्वारे दरवर्षी ग्रामीण भागात सध्या कोणत्या प्रमुख समस्या आहेत की ज्याबाबतीत जागृती करण्याची गरज आहे हे लक्षात घेवून त्या दृष्टिकोणातून सामाजिक उपक्रम राबविले जातात. आतापर्यंत समाजशास्त्र विभागाद्वारे अंधश्रद्धा निर्मूलन विषयक प्रबोधनात्मक कार्यक्रम, ग्रामीण युवकांसाठी स्पर्धा परिक्षा मार्गदर्शन सामान्यज्ञान स्पर्धा परीक्षेचे आयोजन, महिला सक्षमीकरणात बचत गटाचे योगदान, कृषीविषयक मार्गदर्शन, किशोरवयीन मुलींच्या समस्या, बालकांच्या कायद्याबाबत जनजागृती, आरोग्य तपासणी, स्वयंरोजगारातून महिला सक्षमीकरण, यासारख्या विविध प्रबोधनात्मक कार्यक्रमाचे आयोजन केले आणि असेच समाज प्रबोधनात्मक कार्यक्रम राबवून समाजप्रबोधनासोबतच ग्रामीण भागातील समस्यांचे निवारण करण्याची क्षमता गावकऱ्यांमध्ये निर्माण व्हावी हा सामाजिक दृष्टिकोण समोर ठेवून या सत्रामध्ये लैंगिक गुन्ह्यापासून बालकांचे संरक्षण कायद्याबाबत जनजागृती करता यावी म्हणून गळव्हा येथे लैंगिक गुन्ह्यापासून बालकांचे संरक्षण कायदा The Protection of Children from Sexual Offences (POCSO) कायद्याबाबत मार्गदर्शन

करण्यात आले कार्यक्रमाचे आयोजन मा.प्राचार्य. डॉ. जयंत चतुर सर यांच्या मार्गदर्शनाखाली समाजशास्त्र विभाग प्रमुख प्रा. डॉ. विशाखा डेरे यांनी केले.

कार्यक्रमाच्या प्रमुख मार्गदर्शक मा. अॅड. निलीमा जोशी ह्या होत्या त्यांनी गावक-यांना लैंगिक गुन्ह्यापासून बालकांचे संरक्षण कायदा 2012 कसा आहे पोक्सो कायदा अस्तित्वात का आला? आणि तो कसा आहे कायद्याची आवश्यकता का आहे त्याबाबतची उपयुक्तता त्यामध्ये अन्यायग्रस्त बालकाला संरक्षण कसे मिळेल आणि गुन्हेगाराला जास्तीत जास्त शिक्षा कशी करता येईल याशिवाय आपल्या कुटुंबातील बालक अशा लैंगिक अत्याचाराला बळी पडणार नाही याबाबत आपण काय काळजी घेतली पाहिजे की, जेणेकरून आपण आपल्या कुटुंबाचे संरक्षण करू शकू याबाबत अंत्यत सविस्तर माहिती गावक-यांना या मार्गदर्शन कार्यक्रमाच्या माध्यमातून दिली.

कार्यक्रमाला माधुरी भोयर, छाया ठाकरे, सविता भोयर, शितल भोयर, ललिता कांबळे, लता शिंगाडे, शोभा इंदुरकर, उषा इंगोले, सुनिता मोडक, सुनीता मेश्राम, रंजना सोनपिंपरे, सुनिता मोडक, प्रिया शिंगाडे, कल्पना कुकडे, लता गोफणे, सुनंदा मांजरे, संगीता शिंदे, रेखा खडसे, योगिता बोथडे, गोदावरी कुकडे, वनिता स्थूल, शकुंतलाबाई स्थूल, अश्विनी कुकडे, नयन कुकडे, कोमल कुकडे, वैष्णवी कुकडे, वंदना शिंदे, कांता वेडकार, शायदा बानू आयुब खान पठाण, राहुल मोडक, दिलीप मोडक, प्रदीप थुल, रमेश घोडाम, प्रतीक गजभिये, प्रशांत पाटील इत्यादी गावक-यांचा कार्यक्रमाला उत्स्फूर्त सहभाग लाभला

प्रा. डॉ. विशाखा डेरे

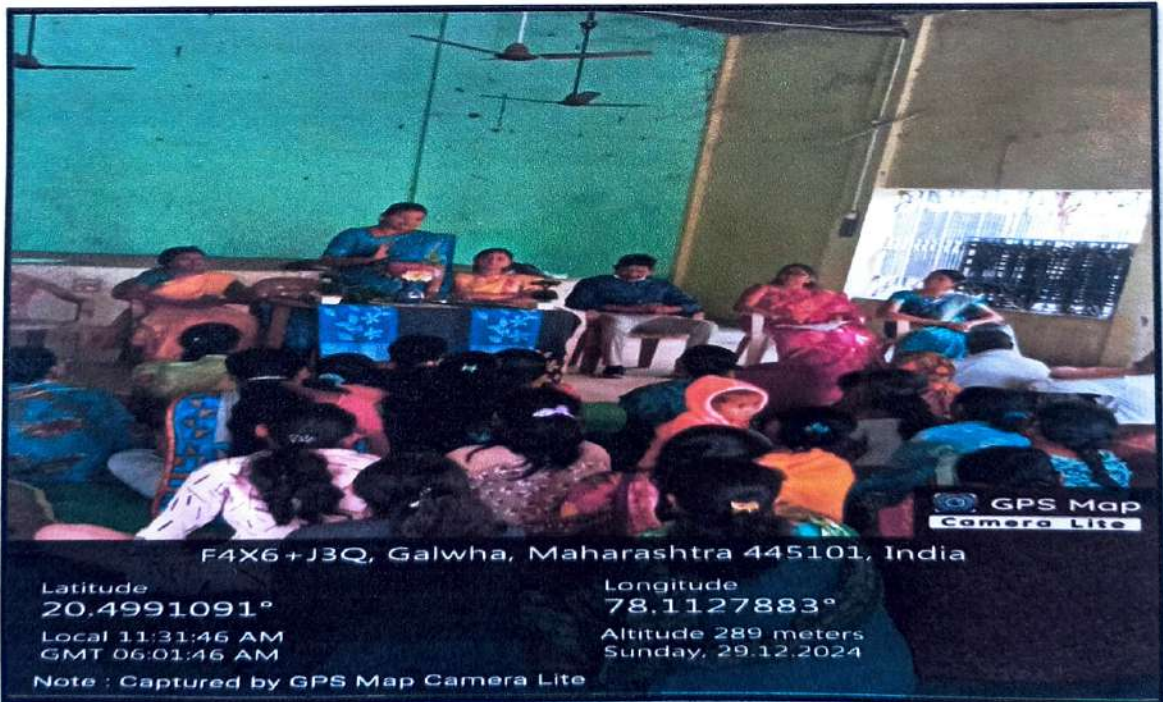
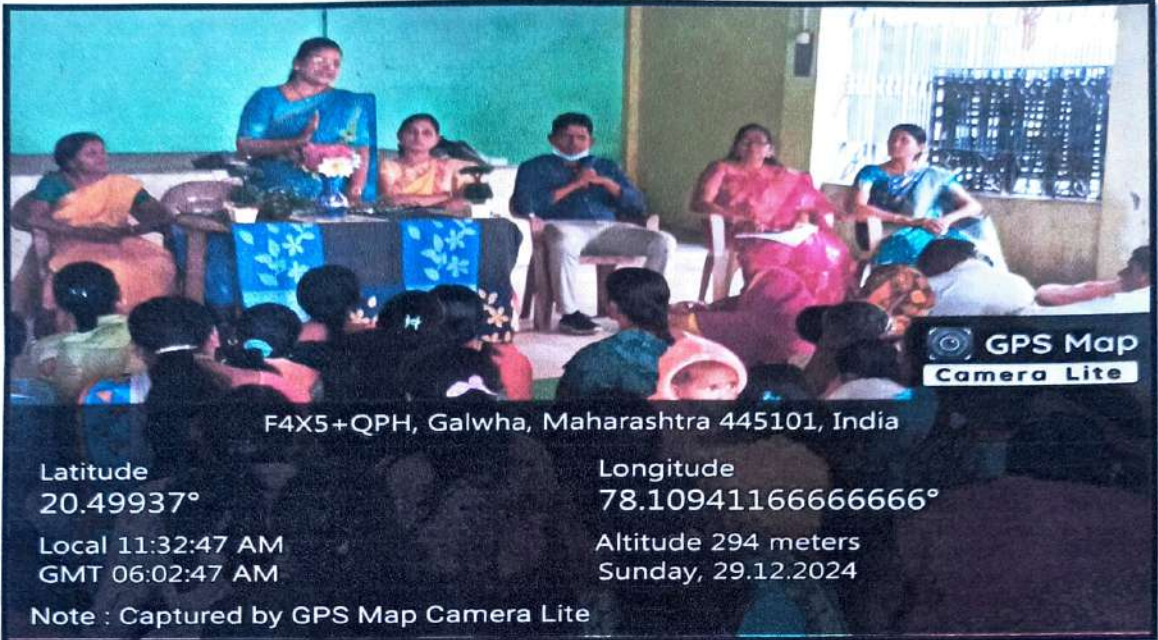
समाजशास्त्र विभाग प्रमुख

श्रीमती नानकीबाई वाधवाणी कला महाविद्यालय, यवतमाळ

Mob - 9527850740

email - vishakhadere@gmail.com

मा. अॅड. निलीमा जोशी गळव्हा येथील गावक-याना लैंगिक गुन्ह्यापासून बालकांचे संरक्षण कायदा
2012 या विषयावर मार्गदर्शन करताना

GPS Map
Camera Lite

F4X5+QPH, Galwaha, Maharashtra 445101, India

Latitude
20.499444999999998°

Longitude
78.10936°

Local 11:18:10 AM
GMT 05:48:10 AM

Altitude 294 meters
Sunday, 29.12.2024

Note : Captured by GPS Map Camera Lite

समाजशास्त्र विभागाद्वारे गळव्हा येथे लैंगिक गुन्ह्यापासून बालकांचे संरक्षण कायद्याबाबत जनजागृती

जव - मंडाव

पुणेकरांचे समाजशास्त्र विभागाने गळव्हा येथे लैंगिक गुन्ह्यापासून बालकांचे संरक्षण कायदा 2012 या विषयावर कार्यशाळेचे आयोजन करण्यात आले. कार्यशाळेमध्ये प्रमुख कार्यशाळेक श्रेष्ठ निधीच्या जेठेरी, सारथी, पदवीधर, जयशंकर, टी.कान्हाल, मोहनदास, डॉ. अटन, हसन, ए. मंगलकर उपस्थित होते.

GPS Map
Camera Lite

समाजशास्त्र विभागाचे टाऊन हॉलमध्ये आयोजित करण्यात आलेल्या प्रमुख कार्यशाळेचे आयोजन जयशंकर सारथी यांच्या मार्फत करण्यात आले. कार्यशाळेमध्ये प्रमुख कार्यशाळेक श्रेष्ठ निधीच्या जेठेरी, सारथी, पदवीधर, जयशंकर, टी.कान्हाल, मोहनदास, डॉ. अटन, हसन, ए. मंगलकर उपस्थित होते.

कार्यशाळेमध्ये प्रमुख कार्यशाळेक श्रेष्ठ निधीच्या जेठेरी, सारथी, पदवीधर, जयशंकर, टी.कान्हाल, मोहनदास, डॉ. अटन, हसन, ए. मंगलकर उपस्थित होते.

कार्यशाळेमध्ये प्रमुख कार्यशाळेक श्रेष्ठ निधीच्या जेठेरी, सारथी, पदवीधर, जयशंकर, टी.कान्हाल, मोहनदास, डॉ. अटन, हसन, ए. मंगलकर उपस्थित होते.

कार्यशाळेमध्ये प्रमुख कार्यशाळेक श्रेष्ठ निधीच्या जेठेरी, सारथी, पदवीधर, जयशंकर, टी.कान्हाल, मोहनदास, डॉ. अटन, हसन, ए. मंगलकर उपस्थित होते.

श्रीमती जयश्रीबाई वासवाजी कान्ठ महाविद्यालय
 रावणमठ.

DATE

अभिनेत प्रोग्राम

२०/११/२०२४

गाव	राणी
सां. माधुरी राजेंद्र भायरे	सा. माधुरी राजेंद्र भायरे
सां. साशा शंकर ठाकुर	सा. साशा शंकर ठाकुर
सां. सविता महादेव भायरे	सा. सविता भायरे
सां. शितल संदिप भायरे	~~सा. शितल संदिप भायरे~~
सां. लक्ष्मीता संजय कामळे	सा. लक्ष्मीता संजय कामळे
सां. लता माणिकराव शिंगारे	सा. लता मा. शिंगारे
सां. शोभा लक्ष्मण इंदूरकर	सा. शोभा लक्ष्मण इंदूरकर
सां. उषा संजय इंगोले	सा. उषा संजय इंगोले
सां. सुनिता संदिप मोडक	SA. Modak
सां. सुनिता मनोष मंत्राव	सुनिता मंत्राव
सां. रजुना सौतापेठ रे	रजुना सौतापेठ रे
सां. सुनिता भोत्राम	सुनिता भोत्राम
सां. प्रिया शिंगारे	प्रिया शिंगारे
सां. कल्पना प्रकाश कुका	K.P. Kulkarni
सां. लता भास्कर गोफणे	लता भास्कर गोफणे
सां. सुनंदा भास्कर विठ्ठल	सुनंदा भास्कर विठ्ठल
सां. सखीता वंदुशिंदे	सखीता वंदुशिंदे
सां. रेखा प्रभाकर खटुश	रेखा प्रभाकर खटुश
सां. ज्योतीना रामेश्वर वेंगाडे	Jyotina Rameshwar Vengade
सां. ज्योतीना रामेश्वर वेंगाडे	ज्योतीना रामेश्वर वेंगाडे
सां. लक्ष्मीता शिंगारे	लक्ष्मीता शिंगारे
सां. लक्ष्मीता शिंगारे	लक्ष्मीता शिंगारे
सां. लक्ष्मीता शिंगारे	लक्ष्मीता शिंगारे
सां. लक्ष्मीता शिंगारे	लक्ष्मीता शिंगारे

श्री. भारती आश्रम कुके

श्री. जगत अश्रम कुके

श्री. जगत अश्रम कुके

श्री. वैष्णवी प्रकाश कुके

श्री. वंदना विकास कुके

श्री. कांता वाड वेडकार

श्री. कांता वाड अश्रम पठान

श्री. जगत अश्रम गीस

श्री. जगत अश्रम गीस

श्री. जगत अश्रम कुके

श्री. जगत अश्रम

श्री. जगत अश्रम

श्री. जगत अश्रम

श्री. जगत अश्रम

श्री. जगत अश्रम

श्री. वंदना वाड वेडकार

श्री. कांता वाड वेडकार

श्री. कांता वाड वेडकार

श्री. कांता वाड वेडकार

श्री. कांता वाड वेडकार

श्री. कांता वाड वेडकार

श्री. कांता वाड वेडकार

यवतमाळ जिल्हा विकास समिती यवतमाळ. द्वारा संचालित
श्रीमती नानकीबाई वाधवाणी कला महाविद्यालय, यवतमाळ

समाजशास्त्र विभागाद्वारे आयोजित

लैंगिक गुन्ह्यापासून बालकांचे संरक्षण कायदा २०१२ (POCSO)बाबत
जनजागृती कार्यक्रमाचा अहवाल

**Awareness about the Protection of Children from Sexual
Offences Act (POCSO)**

स्थळ : गळव्हा ता. बाभूळगाव जि. यवतमाळ

दि. २१. डिसेंबर २०२४

प्रमुख वक्ते - मा. मिनल जगताप मॅडम (महिला व बालविकास विभाग, यवतमाळ केंद्र
शासन पुरस्कृत सखी वन स्टॉप सेंटर, यवतमाळ)

मा. श्वेता लिवडे मॅडम (महिला व बालविकास विभाग, यवतमाळ केंद्र
शासन पुरस्कृत सखी वन स्टॉप सेंटर, यवतमाळ)

प्रा. डॉ. विशाखा डेरे

समाजशास्त्र विभाग प्रमुख

श्रीमती नानकीबाई वाधवाणी कला महाविद्यालय, यवतमाळ

श्रीमती नानकीबाई वाघवाणी कला महाविद्यालय, यवतमाळ

समाजशास्त्र विभागाद्वारे दिधी येथे आयोजित लैंगिक गुन्ह्यापासून बालकवि संरक्षण कायदा २०१२

(POCSO)बाबत जनजागृती कार्यक्रमाचा अहवाल

दि. २७ डिसेंबर २०२४

जिल्हा विकास समिती यवतमाळ, द्वारय संवाहित श्रीमती नानकीबाई वाघवाणी कला महाविद्यालय, यवतमाळ येथील समाजशास्त्र विभागाच्या वतीने दि. २७ डिसेंबर २०२४ ला ग्राम दिधी विठ्ठल रुक्मीणी सभागृह ता. बाभूळगाव जि. यवतमाळ येथे लैंगिक गुन्ह्यापासून बालकवि संरक्षण कायदा २०१२ या विषयावर मार्गदर्शन कार्यक्रमाचे आयोजन करण्यात आले. कार्यक्रमाला प्रमुख मार्गदर्शक मा. सौ मिनल जगताप तसेच श्वेता लिचडे मॅडम महिला व बालविकास विभाग, यवतमाळ केंद्र शासन पुरस्कृत सखी वन स्टॉप सेंटर, यवतमाळ व सौ. संगिता काथोटे सरपंच दिधी उपस्थित होत्या.

समाजशास्त्र विभागाद्वारे दरवर्षी ग्रामीण भागात समाजप्रबोधन व जनजागृती व्हावी या दृष्टिकोणातून एखादा ज्वलंत प्रश्नावर चर्चा व्हावी त्याबाबत गावक-यांना अवगत करण्याचा प्रयत्न केला जातो. आतापर्यंत समाजशास्त्र विभागाद्वारे अंधश्रद्धा निर्मूलन विषयक प्रबोधनात्मक कार्यक्रम, ग्रामीण युवकांसाठी स्पर्धा परिक्षा मार्गदर्शन आणि सामान्यज्ञान स्पर्धा परीक्षेचे आयोजन, कृषीविषयक मार्गदर्शन, किशोरवयीन मुलीच्या समस्या, बालकांच्या कायदयाबाबत जनजागृती, आरोग्य तपासणी, स्वयंरोजगारातून महिला सक्षमीकरण, यासारख्या विविध प्रबोधनात्मक कार्यक्रमांचे आयोजन केले आणि असेच कार्यक्रम सतत सुरू रहावे आणि समाजप्रबोधन व्हावे हा सामाजिक दृष्टिकोण समोर ठेवून श्रौ. स. २०२४.२७ या सत्रामध्ये बाललैंगिक अत्याचारावर आळा घालण्यासाठी पास करण्यात आलेल्या पोक्सो कायदा २०१२ बाबत दिधी ग्रामामध्ये जनजागृती कार्यक्रमाचे आयोजन मा. प्राचार्य. डॉ. जयंत चतुर सर यांच्या मार्गदर्शनाखाली समाजशास्त्र विभाग प्रमुख प्रा. डॉ. विशाखा डेरे यांनी केले.

कार्यक्रमाच्या प्रमुख मार्गदर्शक मा. सौ मिनल जगताप तसेच श्वेता लिचडे मॅडम महिला व बालविकास विभाग, यवतमाळ केंद्र शासन पुरस्कृत सखी वन स्टॉप सेंटर, यवतमाळ यांनी कायदयाबाबत मार्गदर्शन करतांना सांगितले की, पुर्वी बालकांवर लैंगिक अत्याचाराच्या विरोधातले कोणतेही विशिष्ट कायदे भारतात नव्हते त्यामुळे अनेक बालक अशा लैंगिक अत्याचाराला बळी पडलेत परंतु आज बालकांचे हित आणि कल्याण यांचे रक्षण करणारा सर्वात व्यापक कायदा भारताला मिळाला आहे. तो कायदा म्हणजे बाललैंगिक अत्याचारावर आळा घालण्यासाठी पास करण्यात आलेल्या पोक्सो कायदा २०१२ हा आहे असे पोक्सो कायदयाचे महत्त्व आणि आपण समाजाचा एक घटक म्हणून घ्यावयाची खबरदारी की, जेणेकरून आपण त्यामध्ये भरडले जाणार नाही यासाठी आपली भूमिका काय असायला पाहिजे याबाबत मार्गदर्शन केले.

प्रा. डॉ. विशाखा डेरे

समाजशास्त्र विभाग प्रमुख

श्रीमती नानकीबाई वाघवाणी कला महाविद्यालय, यवतमाळ

mob- 9527850740

मा. मिनल जगताप मेंडम तसेव मा. श्वेता लिचडे मेंडम गळन्हा येथील गावक-याना लैंगिक गुन्ह्यापासून

बालकांचे संरक्षण कायदा 2012 या विषयावर मार्गदर्शन करताना

श्रीमती नानकीबाई वाधवाणी कला महाविद्यालय, यवतमाळ

शैक्षणिक सत्र-२०२४-२५

राज्यशास्त्र विभाग आयोजित

ग्रामीण प्रोजेक्ट-हेल्थ चेक-अप शिबिर कार्यशाळा

दिनांक-२९/१२/२०२४

मार्गदर्शन

डॉ. जयंत एम. चतुर

प्राचार्य

श्रीमती नानकीबाई वाधवाणी कला

महाविद्यालय, यवतमाळ

आयोजन

प्रा. डॉ. कल्पना एस. गोडघाटे

राज्यशास्त्र विभाग प्रमुख

श्रीमती नानकीबाई वाधवाणी कला

महाविद्यालय, यवतमाळ

श्रीमती नानकीबाई वाधवाणी कला महाविद्यालय, यवतमाळ

शैक्षणिक सत्र-२०२४-२५

राज्यशास्त्र विभाग आयोजित

ग्रामीण प्रोजेक्ट-हेल्थ चेक-अप कार्यशाळा

दिनांक-२९/१२/२०२४

समाजातील सर्वच समाज घटकांचे आरोग्य सुदृढ असणे आवश्यक आहे. प्रत्येक व्यक्तीचे आरोग्य उत्तम असणे आवश्यक आहे. या उद्देशाने श्रीमती नानकीबाई वाधवाणी कला महाविद्यालयातील राज्यशास्त्र विभागाच्या वतीने दत्तक ग्राम गळव्हा येथे एक दिवसीय हेल्थ चेक-अप कार्यशाळेचे आयोजन दिनांक २९/१२/२०२४ रोजी करण्यात आले. समाजव्यवस्थेतील कुटुंबातील महत्वाचा घटक म्हणजे महिला होय. समाजाच्या सर्वांगीण विकासात महिलांची भूमिका अत्यंत आवश्यक आहे. आज सर्वच क्षेत्रात महिलांचा सहभाग आहे. महिला सक्षमीकरणाला चालना मिळत आहे या दृष्टीने महिलांचे आरोग्य याबाबत महिलांमध्ये जागरूकता असणे आवश्यक आहे. महिला आपल्या आरोग्याकडे दुर्लक्ष करतात महिलांना सुदृढ आरोग्याबाबत मार्गदर्शन करण्याची आवश्यकता आहे. आज सर्वच क्षेत्रात महिलांचा सहभाग आहे. महिलांना आपल्या कर्तव्य आणि जबाबदारी पार पाडण्यासाठी त्या शारिरिक दृष्टीने सुदृढ असण्याची आवश्यकता आहे. याबाबत एक दिवसीय कार्यशाळेत मा. डॉ. वरुण डहाके यांनी महिलांच्या आरोग्याबाबत मार्गदर्शन केले आणि महिलांच्या हाडासंबंधित अडचणी, समस्या याबाबत मार्गदर्शन केले. आणि महिलांच्या आरोग्य विषयक तपासणी करण्यात आली. ग्रामीण महिलांमध्ये व्यायामांचा अभाव, अवेळी आहार, याबाबत मार्गदर्शन मा. डॉ. अरुण डहाके यांनी केले. हाडांमध्ये तीव्र वेदना सांधेदुखी यासारख्या समस्या निर्माण होतात. याबाबत महिलांमध्ये आहाराबाबत जाणिव जागृती असणे आवश्यक आहे. महिलांनी आपल्या जीवनशैलीत बदल करणे आवश्यक आहे. शरीरातील हाडे मजबूतीसाठी नियमित व्यायाम, तसेच आहारामध्ये कॉल्शियम, जीवनसत्त्वे आणि प्रथिने असलेले पोषक आहार घेणे आवश्यक आहे. पोषक आहाराअभावी महिलांना विविध आजारांना सामोरे जावे लागते. आहाराबाबत महिलांमध्ये जाणिव जागृती व्हावी, तसेच महिलांचे आरोग्य सुदृढ असावे या उद्देशाने एक दिवसीय आरोग्य तपासणी शिबिर कार्यशाळेचे आयोजन करण्यात आले. वाढत्या वयात महिलांनी आपल्या हाडासंबंधित आरोग्याची जपणूक करणे आवश्यक आहे. संतुलित आहाराच्या माध्यमातून आपल्या शरिराला पोषक तत्त्वे उपलब्ध होतात. दैनंदिन आहारामध्ये फळे, भाज्या, प्रथिने हिरव्या पालेभाज्या तसेच कॉल्शियम युक्त

आहाराचा समावेश करावा हाडासंबंधित समस्याचे निराकरण करण्यासाठी डॉक्टरांचा सल्ला घ्यावा.असे प्रबोधनपर मार्गदर्शन मा.डॉ.वरुण डहाके यांनी केले यावेळा उपस्थित महिलांच्या हाडासंबंधीत समस्या जाणून घेउन तपासणी करण्यात आली आणि औषधोपचार बाबत मार्गदर्शन केले.

तसेच किशोरवयीन मुलींच्या समस्याबाबत मा.डॉ.डहाके मॅडम यांनी मार्गदर्शन केले मुलींमधील केसांबाबत असलेल्या समस्याबाबत मार्गदर्शन केले.किशोरवयीन मुलींनी पोषक आहार घेणे आवश्यक आहे.किशोरवयीन मुलींनी आपल्या आरोग्याबाबत जागरूक असणे आवश्यक आहे.याबाबत योगा,जीवनसत्वे,प्रथीने युक्त आहार घेणे आवश्यक आहे.याबाबत मार्गदर्शन मा.डॉ.डहाके मॅम यांनी केले आरोग्य तपासणी शिबिर कार्यशाळेचे आयोजन प्रा.डॉ.कल्पना एस.गोडघाटे राज्यशास्त्र विभाग प्रमुख यांनी केले.गळव्हा येथील संरपंच मा जांभूळकर आणि ग्रामस्थ महिला आणि किशोरवयीन मुली बहूसंख्येने उपस्थित होत्या.

मा.डॉ.वरुण डहाके तपासणी करीता असतांना

K. Godghate
प्रा.डॉ.कल्पना एस.गोडघाटे

राज्यशास्त्र विभाग प्रमुख

mob. 7387390673

Kalpanasgodghate@gmail.com

श्रीमती नानकीबाई वाधवाणी कला महाविद्यालय, यवतमाळ

शैक्षणिक सत्र-२०२४-२५

राज्यशास्त्र विभाग आयोजित

ग्रामीण प्रोजेक्ट-हेल्थ चेक-अप कार्यशाळा

दिनांक-२९/१२/२०२४

**SMT. NANKIBAI WADHWANI KALA
MAHAVIDYALAYA, YAVATMAL**
(Permanently Affiliated to Sant Gadge Baba Amravati
University & Reaccredited by NAAC with A grade)

DEPARTMENT OF ENGLISH
REPORT OF RURAL PROGRAMME
ADULT AWARENESS

VENUE: TAKALI

Report on the Adult Education Awareness

On 30th December 2024, the English Department of Smt. Nankibai Wadhvani Kala Mahavidyalaya, Yavatmal, organized a lecture on the theme "Adult Education & Literacy" at the adopted village Takali under the Unnat Bharat Abhiyan. This initiative aimed to raise awareness about the importance of adult education in the rural areas and promote literacy as a key driver for social development. The event was attended by local villagers, including students, community leaders, and other stakeholders.

The program commenced with a warm welcome extended to the attendees by **Dr. Nilesh Autkar**, who also delivered the introductory speech. Dr. Autkar emphasized the importance of education for all age groups, especially adults, in empowering individuals and communities. He outlined the role of adult education in bridging knowledge gaps, improving livelihoods, and fostering social cohesion in rural areas.

The key address was delivered by **Mr. Dhammaratna Waywal**, a lecturer at DIET, Yavatmal. Mr. Waywal highlighted the current challenges and opportunities in the field of adult education and literacy. He stressed the critical need for tailored educational programs that cater to the diverse needs of adult learners, many of whom may not have had the chance to attend school at a young age. He also emphasized how adult education programs can empower individuals by providing them with the tools necessary for better employment, health awareness, and overall well-being. Mr. Waywal shared insights into various government schemes and initiatives aimed at promoting adult education and literacy in rural areas, particularly through community-based approaches.

Mr. Sanap, the Sarpanch of Takali, presided over the program and addressed the gathering. In his speech, he highlighted the importance of educational initiatives like this lecture in rural communities. He expressed his gratitude to the Mahavidyalaya for taking the initiative to conduct such an informative session and affirmed the village's commitment to supporting educational endeavors. Mr. Sanap also called for increased collaboration between local authorities, educational institutions, and NGOs to enhance the reach and impact of adult education programs.

The formal proceedings were concluded with a **Vote of Thanks** by **Dr. Rajabhau Bajad**. Dr. Bajad extended heartfelt thanks to the Chief Guest, the presiding officer, the participants, and all the attendees for making the event a success. He appreciated the contributions of the English Department in organizing such a relevant and thought-provoking session, and also thanked the villagers of Takali for their active participation.

The lecture on "Adult Education & Literacy" was an insightful and enriching event that highlighted the transformative power of education for adults, especially in rural settings. It underscored the need for continuous learning and the importance of developing accessible educational opportunities for all. The event also provided a platform for meaningful discussions on how adult education programs can be effectively implemented at the grassroots level to drive positive change in society.

Through this lecture, the participants gained valuable knowledge about the various facets of adult education, its challenges, and the government's role in promoting literacy in rural areas. The interaction between community leaders, educators, and villagers fostered a sense of shared responsibility towards improving educational standards in Takali and similar rural communities.

ndoutters@gmail.com
9860659829

Mr. N. A. A. A.
Dr. Nitesh A. A. A.

**SMT. NANKIBAI WADHWANI KALA
MAHAVIDYALAYA, YAVATMAL**
(Permanently Affiliated to Sant Gadge Baba Amravati University &
Reaccredited by NAAC with A grade)

DEPARTMENT OF ENGLISH
REPORT OF RURAL PROGRAMME
CYBER CRIME AWARENESS

VENUE: DIGHI

Report on Awareness Programme on Cyber Crime

Event: Awareness Programme on Cyber Crime

Organized by: English Department, Smt. Nankibai Wadhvani Kala Mahavidyalaya, Yavatmal

Adopted Village: Dighi

Under the: Unnat Bharat Yojana

Date: 29th December 2024

Guest Speaker: Mr. Pranay Itkar, Constable, Cyber Cell, Yavatmal Police

Introduction

An awareness programme on **Cyber Crime** was organized by the **English Department** of Smt. Nankibai Wadhvani Kala Mahavidyalaya, Yavatmal, as part of the college's outreach efforts under the **Unnat Bharat Yojana**. This programme was aimed at educating the villagers of Dighi about the growing threat of cyber crime and providing them with useful tips to protect themselves in the digital age.

The event was held on **29th December 2024** and featured a guest lecture by **Mr. Pranay Itkar**, a Constable in the Cyber Cell of the Yavatmal Police. The lecture was designed to raise awareness about various types of cyber crimes, their impact, and preventive measures that individuals could take to safeguard themselves from online threats.

Objective of the Programme

The key objectives of the programme were:

1. **Raising Awareness:** Inform the villagers about the growing menace of cyber crime and its implications.
2. **Cyber Security Education:** Equip the villagers with practical knowledge on how to protect themselves from online fraud, identity theft, and other cyber crimes.
3. **Interactive Learning:** Provide an interactive platform where villagers could ask questions, clear doubts, and understand the real-life scenarios of cyber crimes.
4. **Promote Digital Literacy:** Empower the villagers to use digital platforms safely and responsibly, especially in the context of online banking, social media, and e-commerce.

Program Details

The event took place at **Dighi village**, an adopted village under the Unnat Bharat Yojana, which encourages higher education institutions to engage with rural communities. The programme was well attended by a wide audience, including students, villagers, and local community members. The programme started with an **introductory speech** by Prof. Digambar Wankhede, followed by a brief overview of the Unnat Bharat Yojana and its objectives in empowering rural communities through education. The audience was then introduced to the guest speaker, **Mr. Pranay Itkar**, who was invited to speak on the critical topic of cyber crime. Dr. Nilesh Autkar presided the programme.

Session Highlights:

ndautter@gmail.com

9860659829

1. **Understanding Cyber Crime:** Mr. Pranay Itkar gave an insightful presentation on the various forms of cyber crimes, including:
  - **Online Fraud:** How fraudsters deceive individuals through phishing emails, fake websites, and deceptive social media posts.
  - **Identity Theft:** The dangers of personal data being stolen and misused.
  - **Cyberbullying and Harassment:** The impact of social media misuse and how it can affect individuals, especially the youth.
  - **Online Scams:** Discussion on fraudulent schemes such as lottery scams, fake job offers, and loan frauds.
2. **Preventive Measures:** Mr. Itkar emphasized the importance of safeguarding personal information. Key points covered included:
  - Using strong, unique passwords and changing them regularly.
  - Recognizing phishing attempts and avoiding suspicious links or attachments.
  - The significance of using two-factor authentication for online accounts.
  - The importance of reporting suspicious online activities to the relevant authorities.
  - Educating oneself about the legal implications of cyber crimes and the need for responsible online behavior.
3. **Real-Life Case Studies:** Mr. Itkar shared a few case studies of real-life cyber crime incidents, demonstrating the consequences of negligence and the impact on victims. These stories helped the audience relate to the issue more closely and understand the need for vigilance.
4. **Interactive Q&A Session:** Following the presentation, an interactive Q&A session was conducted where villagers raised questions about common concerns, such as:
  - How to identify a phishing email or fraudulent phone call.
  - How to protect personal data while using social media platforms.
  - The role of parents in educating children about online safety. Mr. Itkar patiently answered all questions, providing actionable solutions and advice.

Conclusion

The awareness programme on cyber crime, organized by the English Department of Smt. Nankibai Wadhvani Kala Mahavidyalaya, Yavatmal, was a significant step in educating rural communities under the Unnat Bharat Yojana. The participation of Mr. Pranay Itkar, a professional from the Cyber Cell of Yavatmal Police, helped provide practical knowledge about the risks of the digital world and how to mitigate them.

The programme was successful in not only raising awareness but also empowering the villagers of Dighi with the tools and knowledge they need to navigate the online space securely. Such initiatives are crucial in bridging the gap between rural and urban knowledge about cyber safety and ensuring a more informed, secure digital future for all.

Acknowledgements

The English Department of Smt. Nankibai Wadhvani Kala Mahavidyalaya extends its gratitude to **Mr. Pranay Itkar**, the Yavatmal Police Department, and all the participants for making the event a success. Special thanks also go to the faculty members and students who coordinated the programme.

Indira

ndautkar@gmail.com
9860659829

Asso. Prof. Dr. Nilesh D. Autkar
Head Department of English

(Yavatmal Zilla Vikas Samiti's)

Smt. Nankibai Wadhvani Kala

Mahavidyalaya Yavatmal

Permanently affiliated to

Sant Gadge Baba Amravati University Amravati

Project on "Health Check-up"

Session 2024-25

Prof. Digambar D. Wankhede

Department of English

**Smt. Nankibai Wadhvani Kala Mahavidyalaya
Yavatmal**

Smt. Nankibai Wadhvani Kala Mahavidyalaya Yavatmal

Department of English

Session 2024-25

Report on "Health Check-up"

The Department of English of Smt. Nankibai Wadhvani Kala Mahavidyalaya Yavatmal has organized Programme on "Health Check-up" in adopted Village at Dighi in Zilla Parishad Primary School Dighi on dtd 30/12/2024.

The Chief Guest sister Anjali Shankarrao Lande, Jyoti Mahadev Kungar, Baby Rajendra Naitam, from Babhulgaon Health Department were present during the programme.

General Health checkup was organised. Main complaints among the adult population were related to back pain and knee pain and were treated symptomatically. All adults were screened for hypertension and follow up was done for the known hypertensives. Patients with altered findings and poor adherence to the old treatment were referred to higher centres for further need.

38 villagers and 25 students of the college examined of height, weight, nutritional status, general health status, eye, dental. As part of the programme Health awareness programme on personal hygiene, dental hygiene, menstrual hygiene. The programme helped in creating awareness on the important health issues among college age and also in providing a learning experience to the nursing students to address the health problems and needs of children and how they need to take part in health promotion.

The Programme is conducted under the guidance of Principal Dr. Jayant M. Chatur, Smt. Nankibai Wadhvani Kala Mahavidyalaya Yavatmal.

The sarpancha of Dighi Mrs. Sangita Kathote, Mr. Nilesh Pachpute, Mrs. Vidyatai Pachpute, Avinash Pachpute, Pankaj Runwal, Gajanan Bagde, Priya Bhakare, Sunil Kanake, Vaishali Helunde, Lina Pusam, Swapnil Thakare were present during the programme.

Prof. Digambar D. Wankhede, has conducted the programme to create health awareness among the villagers. Total 65 beneficiaries were present during the programme.

Prof. D.D. Wankhede

wankhede.digambar@gmail.com
7709802415

“Health Check- up” awareness camp at Dighi on 30/12/24

रा.से.पी विधायक शिबीरमध्ये अभिगीत (वक्तव्य) संपादनची शिबीर

क्र	अभिगीत (वक्तव्य) मधील अभिगीत मुद्दासंबंधी नाव	सी/मुल्लभ	वय	पत्ता	संपर्क क्रमांक	रक्त गट	अभिगीत (वक्तव्य) मध्ये सीट (दिने लोडित (90 मिनिट))
1)	जन कौशर मने	पुरुष	25	वक्तव्य	772504862		11.4
2)	सुवर्ण प्र मितो	स्त्री	23	वक्तव्य	783770311		11.2
3)	आनंदी सु. साध	स्त्री	18	वक्तव्य	702960362		9
4)	लक्ष्मणा कि. विठ्ठल	स्त्री	18	वक्तव्य	958243503		10.8
5)	मनस्वी शंकर शेरम	स्त्री	17	वक्तव्य	929391265		9.6
6)	भावन. गणेश	पु	12	-11-	76602429		11.6
7)	विठ्ठल ग. गोखरी	पु	13	-11-	823787522		11.8
8)	कार्तिक अकर	-11-	18	-11-	926349602		11.4
9)	वदली सु. बोड	स्त्री	17	-11-	849310296		
10)	गौरी अ. बोधी	-11-	18	-11-	96815088		11.2
11)	सुमली वि. भोसले	-11-	17	-11-	902253269		9.8
12)	निकता अ. पवार	-11-	18	-11-	904374392		
13)	उन्मली सु. अमकोळे	-11-	17	-11-	782004525		10.6
14)	जय व. शेर	पु	17	-11-	949254805		12
15)	श्याम सु. पवार	-11-	13	-11-	94973221		12
16)	मंदा र. फेर	स्त्री	13	-11-	95270202		8.2
17)	सुनी वि. चव्हाण	-11-	17	वक्तव्य	8766073429		10.2
18)	प्रदेश वा. शेर	पु	24	वक्तव्य	8453544		11
19)	प्रमिलिमा वणे	स्त्री	42	वर्गी	940594509		11
20)	शुर्ती प्र. पवार	-11-	22	वक्तव्य	92314045		9.2
21)	अनंदा वा. सुते	-11-	22	मादगी	930152157		8
22)	विजयी वि. शेरम	-11-	23	वक्तव्य	70892400		10
23)	विशखा उर	-11-	46	वक्तव्य	9527850		11.4
24)	सुचिता वि. शेर	-11-	12	वक्तव्य	9527850		10.6

क्र. सं.	उपरोक्त (संकेतानुसार) तपानगी कसून आठवडा शुक्र/शनिवारचे जात	उ.प्रा. / पुरुष	वय	पत्नी	संपर्क क्र.	शहर/जिल्हा	उपरोक्त (संकेतानुसार) क्र. सं. (संकेतानुसार)
25	राव रजय पांचे	पु	19	सुरभी नगर अहमदाबाद	7408204 778		11
26	कविता राणडे	स्त्री	18	अहमदाबाद	73812813 12		10
27	निर्मला मोठे	स्त्री	19	सावल	88121637 26		09
28	जानवी कुण	स्त्री	20	अहमदाबाद	73815524 16		10
29	सुन वाराडे	पु	21	अहमदाबाद	77080230		11

Smt. Nankibai Wadhvani Kala Mahavidyalaya Yavatmal

Department of English

Programme on "Health Check-up"

Date- 30/12/2024

Session 2024-25

Sr. No	Name	Signature
1.	Chetana Bantosh Oike	C Oike
2.	Nandini Raju Dattakar	Nandini Raju
3.	Tejaswini Sandeshbav Talmle	Tejaswini
4.	Bhagyashree M. Deshmukh	Bhagyashree
5.	Nitesh, G, Choudhari	Nitesh
6.	Suraj M. Waghade	Suraj
7.	Pranay R. Joshi	Pranay
8.	Anket S. Sambhulkar	Anket
9.	Nikita A. Bodal	Nikita
10.	Manashee S. Shekar	Manashee
11.	Vedanshi S. Bodate	Vedanshi
12.	Roshan B. Ramgode	Roshan
13.	Garvi A. Jathe	Garvi
14.	Rupali S. Bhayare	Rupali
15.	Kapil G. Chate	Kapil
16.	Deep P. Naktode	Deep
17.	Rahul D. Mase	Rahul

(Yavatmal Zilla Vikas Samiti's)
Smt. Nankibai Wadhvani Kala
Mahavidyalaya Yavatmal
Permanently affiliated to
Sant Gadge Baba Amravati University Amravati

Project on "Women Safety & Laws"

Session 2024-25

Prof. Digambar D. Wankhede
Department of English
Smt. Nankibai Wadhvani Kala Mahavidyalaya
Yavatmal

**Smt. Nankibai Wadhvani Kala Mahavidyalaya
Yavatmal**

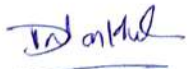
Department of English

Session 2024-25

Report on "Women's Safety and Laws"

The Department of English of Smt. Nankibai Wadhvani Kala Mahavidyalaya Yavatmal has organized Programme on "Women's Safety and Laws" at adopted Village Dighi on dtd 27/12/2024. The Chief Guest Shweta Lichde, Advocate, & officer of Sakhi Wan Stop Centre Yavatmal was present. She addresses on the important topic on women safety and laws. She told the laws -Protection of Women from Domestic Violence Act, 2005: A key law that protects women from domestic violence, However, safety and security of women and children in the country is utmost priority for the Government. The Ministry of Women and Child Development has been administering various special laws relating to women such as the Protection of Women from Domestic Violence Act, 2005; Dowry Prohibition Act, 1961; Indecent Representation of Women (Prohibition) Act, 1986; the Sexual Harassment of Women at Workplace (Prevention, Prohibition and Redressal) Act, 2013 and the Prohibition of Child Marriage Act, 2006. The said Ministry is also administering the Juvenile Justice (care and protection of children) Act, 2015, the Commissions for Protection of Child Rights Act, 2005 and the Protection of Children from Sexual Offences Act, 2012.

The Programme was conducted under the guidance of Principal Dr. Jayant M. Chatur, Smt. Nankibai Wadhvani Kala Mahavidyalaya Yavatmal. The Sarpancha of Dighi Mrs. Sangita Kathote, Nilesh Pachpute, Mrs. Vidyatai Pachpute, Member of Grampanchayat -Gajanan Bagde, Priya Bhakare, Sunil Kanake, Vaishali Helunde, Lina Pusam, Swapnil Thakare were present during the programme. Prof. Digambar D. Wankhede has conducted the programme. 58 beneficiary were present during the programme.

Prof. D. D. Wankhede

wankhede.digambar@gmail.com

7709802415

Shweta Lichde, Advocate, & officer of Sakhi Wan Stop Centre Yavatmal addressing on “Women’s Safety and Laws” at Dighi Village on dtd. 27/12/24

Smt. Nankibai Wadhvani Kala Mahavidyalaya Yavatmal

Department of English

Programme on "Women Safety and Laws"

Date- 27/12/2024

Session 2024-25

Sr. No	Name	Signature
1.	Chetana Santosh. Uike	e.s. Uike
2.	Radhika Raju Bhatkar	Radhika
3.	Tejaswini Sandeshkar Talmale	Talmale
4.	Bhagyashree M. Deshmukh	Bhagyashree
5.	Nilesh, G. Chaudhari	Chaudhari
6.	Suraj M. Waghade	Waghade
7.	Pranay R. Joshi	Joshi
8.	Pratik S. Ambhulkar	Ambhulkar
9.	Nikita A. Padal	Padal
10.	Rashmi B. Ramgade	Ramgade
11.	Manashee S. Shelam	Manashee
12.	Vedanshi S. Bodade	Vedanshi
13.	Gianni A. Lothe	Lothe
14.	Rupali S. Bhoyar	Rupali
15.	Kapil G. Chate	Chate
16.	Deep P. Narkode	Deep
17.	Rahul D. More	More

18.	Amikot S. Dab	- Dab
19.	T. Laksh. P. Dhakulkar	MD Dhakulkar
20.	~~Gurkar~~ V. Gurkar	~~Gurkar~~
21.	Gopran Bayle	Bayle
22.	Sanket Bayle	Sanket
23.	Vaithali Holande	Holande
24.	Lina Pansary	Keena
25.	Sunil Karde	Sande
26.	Mansi Debnave	Mansi
27.	Mallu Bhonde	Mallu
28.	Nutan Debnave	Nutan
29.	Vimal Kataria	Kataria
30.	Dwivedi Pune	Pune
31.	Sumitrag Nutan	Nutan
32.	Aravind Puhk -	Puhk
33.	Kautilik Sathav	Kautilik
34.	~~Sankshi~~ Chavhan	~~Sankshi~~
35.	Ranjana Pithekar	Ranjana
36.	Ranjana Chauhan	Ranjana
37.	Jogitha Sankar	Jogitha
38.	~~Savan~~ Lonare	~~Savan~~
39.	Rutvik Sathave	Rutvik
40.	Rushabh Sambhar	Rushabh
41.	Kaishana Wadhvani	Wadhvani

संत गाडगेबाबा अमरावती विद्यापीठ, अमरावती
कायम संलग्नित
(यवतमाळ जिला विकास समिति, यवतमाल द्वारा संचालित)

श्रीमती नानकीबाई वाधवानी
कला महाविद्यालय, यवतमाल
हिंदी विभाग
की ओरसे

ग्रामीण प्रकल्प
“टिनेजर्स लडकियों और गर्भवती
महिलाओं का मेडिकल चेकअप”

—: सादर कर्ती :-

प्रा.डॉ. सुरेखा प्रे. मंत्री

हिंदी विभागप्रमुख
श्रीमती नानकीबाई वाधवानी कला महाविद्यालय,
धामणगांव रोड, यवतमाल

“आरोग्य शिबीर”

“टिनेजर्स लडकियों और गर्भवती महिलाओं का मेडिकल चेकअप”

स्थानिय यवतमाल जिला विकास समिति द्वारा श्रीमती नानकीबाई बाधवानी कला महाविद्यालय, यवतमाल हिंदी विभाग की ओर से दिनांक २७ दिसंबर, २०२४ शुक्रवार को सुबह ८.०० से ११.३० बजे तक दिधी, भटमार्ग, करलगांव में “आरोग्य शिबीर” का आयोजन प्रा. डॉ. सरेखा मंत्री ने किया था। इस में “टिनेजर्स लडकियों और गर्भवती महिलाओं का चेकअप” था। सब से पहले डॉ. प्राची नेवे मॅम का पौधा देकर स्वागत किया। उसी प्रकार डॉ. नोव्देश कोल्हे सर का भी स्वागत किया।

दिधी में विट्ठल रूकमिणी मंदीर में गांव की सभी महिलाओं और टिनेजर्स लडकियों को इकट्ठा कर डॉ. प्राची मॅम ने जीवन शैली के बारे में जानकारी दी। कितने बजे सोना चाहिए, कितने बजे उठना चाहिए, खाने में किन चिजों का इस्तेमाल करे, हरी सब्जी किस प्रकार खाना चाहिए। अंकुरित धान्य भी सेवन करे। हमारे आहार में दूध भी अत्यंत महत्व का है। सभी को बिमारी के अनुसार उपाय बताए। क्योंकि स्वास्थ्य शिक्षा बहुत महत्वपूर्ण है, तभी तो महिलाओं को उनकी स्वास्थ्य स्थितियों के बारे में अधिक जागरूक बनाने में मदद करती है। सबसे महत्वपूर्ण बात यह है कि यह न केवल शारीरिक स्वास्थ्य बल्कि मानसिक स्वास्थ्य और अन्य पर भी ध्यान केंद्रित करती है।

खासकर गर्भवती महिलाओं के लिए बताया खाने में सात्विक आहार ले, हरी सब्जी, अंकुरित धान्य, दूध, अंडा, फल आदि चिजों का सेवन करे। गर्भवस्था के दौरान आपको अधिक विटामिन और खनिज जैसे फोलेट, आयरन और कैल्शियम की आवश्यकता होती है। गर्भावस्था में स्वस्थ, संतुलित आहार माँ और उसके बच्चे की सेहत के लिए जरूरी है। ऐसा इसलिए है, क्योंकि गर्भावस्था के दौरान महिला जो कुछ भी खाती है, वह बच्चे के पोषण का मुख्य स्रोत होता है। माँ बननेवाली महिला के आहार में कई तरह के स्वस्थ खाद्य पदार्थ जैसे— फल, सब्जियाँ और प्रोटीन शामिल होने चाहिए ताकि बच्चे का विकास और वृद्धि के लिए जरूरी पोषक तत्व और पोषण मिल सके।

स्कूल, घर और दोस्तों के दबाव के बीच, किशोर लडकियों में अवसाद और चिंता आम बात है। अगर सही तरीके से इलाज न किया जाए तो किशोरों में अवसाद के गंभीर परिणाम हो सकते हैं। टिनेजर्स उम्र का नाजूक दौर होता है। ऐसे समय में शारीरिक व मानसिक बदलाव शुरू हो जाते हैं। टिनेजर्स लडकियों के लिए उम्र का यह पड़ाव जितना खूबसूरत है, उतना ही चुनौती भरा भी होता है। उनके मन में कई जिज्ञासाएँ होती हैं। उस समय माता—पिता उसके साथ बैठकर उसके सवालों का जवाब शांति से समजाकर दे। हर बात शेअर करे। मंथली प्राब्लेम पर भी चेकअप कर सोल्युशन बताया। मुहाँसे के लिए दवाईयाँ भी लिखकर दी।

ग्रामीण क्षेत्रों में स्वास्थ्य शिविरों का आयोजन यह सुनिश्चित करने के लिए किया जाता है कि सभी चिकित्सा सेवा उपलब्ध हो। जिन क्षेत्रों में लोगों की चिकित्सा सुविधाओं तक पहुँचते नहीं हैं, वहाँ इन शिविरों को स्थापित करके, रोगियों को लंबी दूरी की यात्रा किए बिना उपचार और चिकित्सा सेवा मिल सकती है। ऐसे शिविर उन लोगों के लिए किफायती होते हैं, जो अस्पतालों में चिकित्सा देखभाल का खर्च वहन करने में सक्षम नहीं हो सकते हैं। वे अक्सर मुफ्त होते हैं या मामूली शुल्क लेते हैं, जिससे वे सभी के लिए सुलभ हो जाते हैं। आरोग्य शिविर न केवल चिकित्सा देखभाल प्रदान करते हैं। बल्कि लोगों को स्वास्थ्य सेवा के बारे में शिक्षित भी करते हैं। इससे जागरूकता पैदा करने और बीमारियों को फैलने से रोकने में मदद मिलती है। इसके अतिरिक्त यह शिविर समुदाय में स्वास्थ्य संबंधी समस्याओं की पहचान करने और उन्हें दूर करने के लिए लक्षित हस्तक्षेप करने में भी मदद कर सकते हैं।

शिविर लेने का उद्देश्य— ग्रामीण क्षेत्रों में लोगों को चिकित्सा देखभाल और उपचार प्रदान करना।

स्वास्थ्य देखभाल के बारे में जागरूकता पैदा करना और उन्हें शिक्षित करना।

समुदाय में स्वास्थ्य संबंधी समस्याओं की पहचान करना और उनका समाधान करना।

निवारक स्वास्थ्य शिविर स्वास्थ्य देखभाल के बारे में जागरूकता पैदा करने और बीमारियों को फैलने से रोकने में मदद कर सकते हैं।

निवारक स्वास्थ्य देखभाल पर ध्यान केंद्रित करते हैं, जिसका अर्थ है कि वे स्वास्थ्य समस्याओं को गंभीर होने से पहले ही पहचान कर उनका समाधान करते हैं।

बाकी महिलाओं का भी चेकअप किया गया। जैसे— बी. पी., शुगर, पैर दुखना, हात दुखना, सर दुखना आदि चेकअप कर उस पर दवाईयाँ लिखकर दी। किसे हिमोग्लोबीन की कमी है, किसे कमजोरी है, किसे अशक्तपणा है। सभी महिलाओं के लिए डॉ. साहीबा ने कहा “हेल्दी खाना खाओ, अच्छे से निंद लो, चिंता छोड़ प्रसन्न रहो।” इस आरोग्य शिविर में ५० महिलाओं का निः शुल्क स्वास्थ्य परीक्षण हुआ। इस आयोजन के लिए आशा वर्कवालों ने भी मदद की। पी.एच. सी. सेंटर की मदद मिली। वहाँ पर मौजूद चिकित्सक मरीजों की जांच, उपचार का लाभ लिया। दिधी गांव में हमारे कॉलेज के छात्राओं ने भी मदद की। इस कार्यक्रम में एन.एस.एस के अधिकारी प्रा. दिगांबर वानखडे, डॉ. विशाखा डेरे, डॉ. राजाभाउ बाजड कॉलेज के छात्र—छात्राएँ आदि उपस्थित थे।

आने वाले समय में गांव के लोगों में रोगियों के अधिकारों का ध्यान रखा जाता है। इस में गोपनीयता, सूचना, जीवन और गुणवत्तापूर्ण देखभाल का अधिकार भी शामिल है। इस अवसर पर एसोसिएशन की अध्यक्ष ‘मैकडेलिन मैरिन’ ने कहा कि “अक्सर आर्थिक तंगी व भागदौड़ भरी जीवनशैली के चलते हम अपने स्वास्थ्य को अनदेखा कर देते हैं, जो आगे चलकर हमारे लिए हानिकारक साबित होता है। लोगों को यह समझना होगा कि सब कुछ होने के बाद भी यदि हम स्वस्थ नहीं हैं तो सब कुछ व्यर्थ है।”

Surekha
प्रा. डॉ. सुरेखा अंती

डॉ. प्राची मॉम मंतव्य व्यक्त करते हुए।

दिधी गांव की महिलाएँ चेकअप करते।

दिधी में विठ्ठल रूक्मिणी मंदीर में शिबीर

गर्भवती महिला का चेकअप करते हुए।

करलगांव में वृद्ध महिला का चेकअप

पी.एच.सी. उपकेंद्र पर महिलाओं का चेकअप करते डॉ. कोल्हे सर

पुण्य नगरा

शुक्रवार, २७ डिसेंबर २०२४

वाघवानी कला महाविद्यालयात आरोग्य शिबिर

यवतमाळ येथील माननीयवाहे वाघवानी कला महाविद्यालयात हिंदी विभागाच्या वतीने २७ डिसेंबर रोजी दि.पं. भटनगर, नरकनाथ रोड, आरोग्य शिबिराचे आयोजन पा. टी. सुरेश्वर नाई यांच्या नेतृत्वात करण्यात आले होते. यामध्ये किशोरवयीन मुली आणि सभ्यता महिलांची आरोग्य तपासणी डॉ. पाटील नेवे, डॉ. नीलेशा फोल्ड यांनी केली. यावेळी उपस्थितांना आहार, आरोग्य, दिनचर्याबाबत माहिती दिली. तसेच रोज व्यायाम करण्याचे आवाहन करण्यात आले. गरीब महिलांसाठी संतुलीत आहार धोणे अतिशय गरजेचे आहे, यासह आरोग्याबाबत मार्गदर्शन केल. यावेळी पीएचसीच्या कर्मचाऱ्यांनी मदत केलली.

Sueekha
प्रा. डॉ. सुरेश्वर नाई

9822959351

sueekhamantei11@gmail.com

संत गाडगे बाबा अमरावती विद्यापीठ, अमरावती

द्वारा संचालित

(यवतमाळ जिल्हा विकास समिती, यवतमाळ द्वारा संचालित)
श्रीमती नानकीबाई वाधवाणी कला महाविद्यालय, यवतमाळ.

संगीत विभाग

द्वारा सादर

लघु प्रकल्प

दत्तक ग्राम गढवा आणि दिधी येथे फळझाडांचे वृक्षारोपण

सादर कर्ती

सहा. प्रा. वंदना मारोतराव इंगोले

संगीत विभाग प्रमुख

श्रीमती नानकीबाई वाधवाणी कला महाविद्यालय, यवतमाळ.

Smt. Nankibai Wadhvani Kala Mahavidyalaya, Yavatmal.

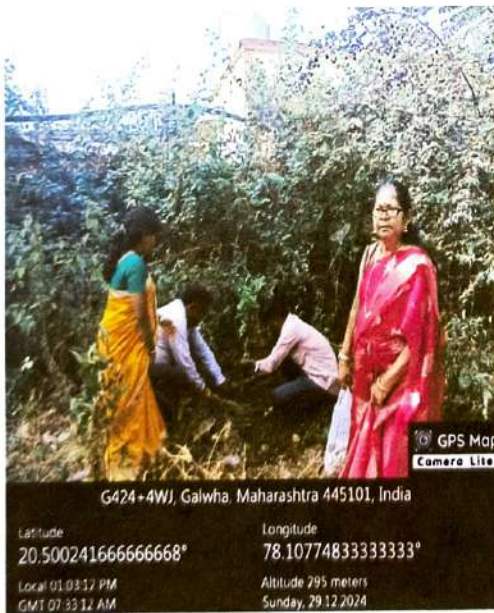
Session 2024-25

Report On Plantation Activity At. Gadhawa and Dighi Village

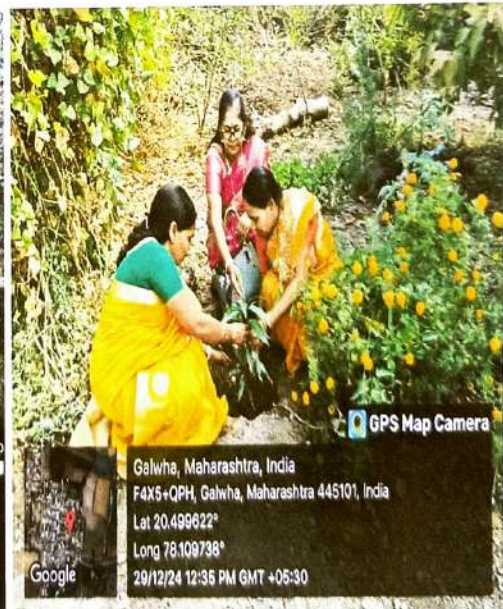
Asst. Prof. Vandana Ingole

While working in the field of education, Smt. Nankibai Wadhvani Kala Mahavidyalaya, Yavatmal. from the point of view that we have to give something to the society, considering the social awareness along with the educational activities. A Tree Plantation program organized by Asst.Prof. Vandana Ingole on Sunday. 29-12-2024 was done with a view to create awareness about tree cultivation.

It was decided to plant fruit orchards in Gadwa village , an adopted village under Unnat Bharat, in the premises of the Zilla Parishad school after discussing with the village sarpanch. This includes plantation of trees that bear immediate fruits, including saffron mango, guava, pomegranate, chickpea and lemon etc. by Sarpanch Chandrasekhar Bawankude of Gram Panchayat Gadawa, staff, villagers and students in the school premises and also at their homes. was done. On Monday 30-12-2024 Adopted Village Dighi also at N.S.S. With the help of the students, fruit trees were planted near some villagers.

Village Head (Gadawa) Chandrashekhar Bawankude

Organizer Asst. Prof. Vandana Ingole .
(HOD.Music) Smt. N.W.K.Maha.Yavatmal.

At. Dighi

At. Dighi

The main purpose behind planting fruit trees is to grow a single tree in a minimum space. Man does any work by persuasion if he gets something in return. A different joy could be seen on the faces of the villagers because of the fruit bearing trees. Man is about to taste the fruit. Along with this, the Birds will also get food and shelter. Considering both these aspects, this activity was implemented in school premises and villagers' homes from the point of view of breeding fruit trees.

Ku. Chanda Modak, Ku. Yogita Bothde, Shri. Pratik Gajbhiye, Shri. Yesh Patangwar, Aditya, (Student.) Mrs. Sunita Modak, Bhoyar, Mrs. Pachpute, Bhoyar Prof. Dr. Kalpana Godghate was presented. This initiative was successful with the help of This time the villagers especially the women got the support, Sarpanch and Students.

Vandana

Head of Music Department
 Asst. Prof. Vandana Ingole